

OD SVJETLA LUČI DO ELEKTRIČNE ŽARULJE NA OTOKU KRKU

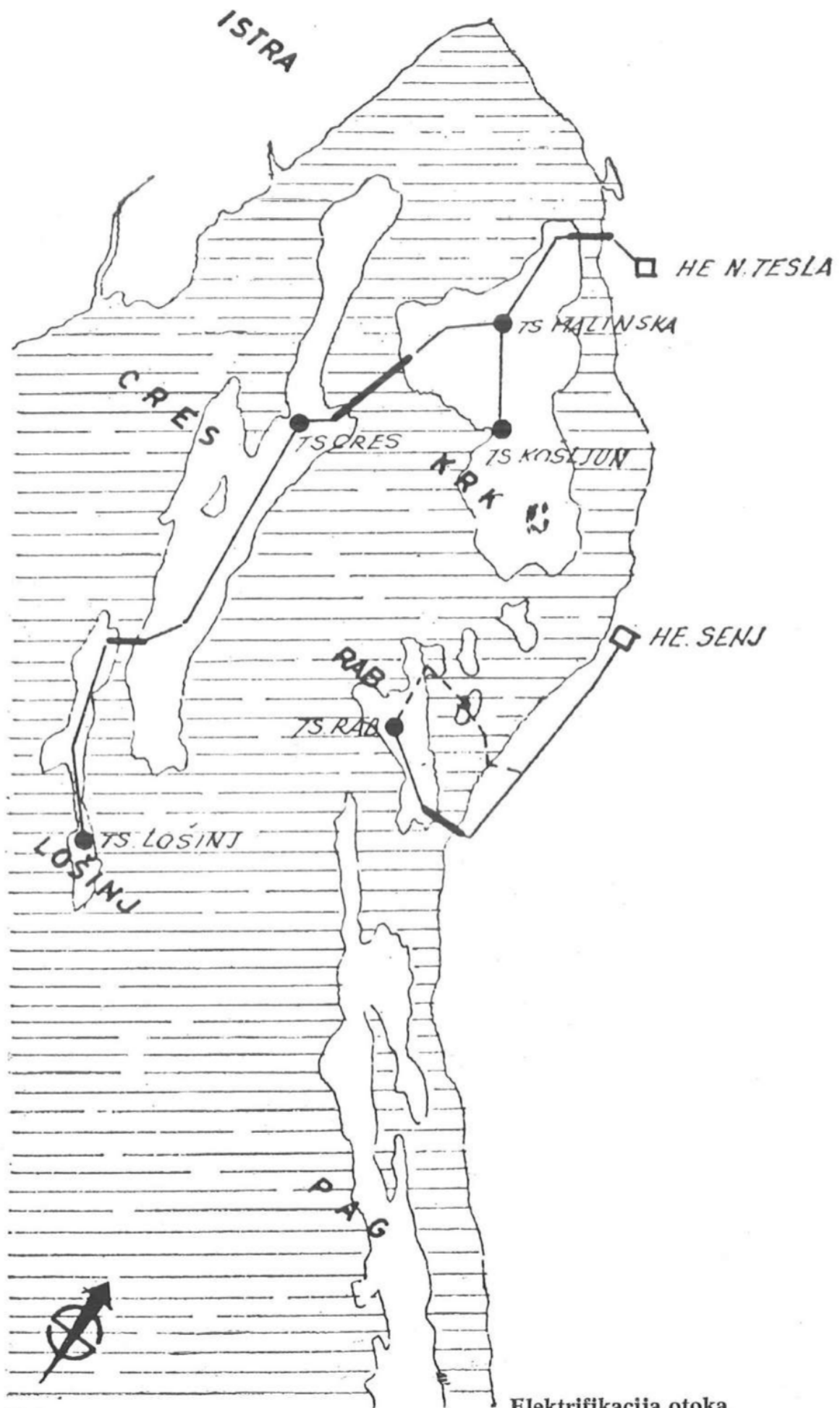
Alojz Markota

Pisati makar i kratak prikaz o elektrifikaciji Krka, a ne osvrnuti se pri tom na sve ono što joj je prethodilo, bilo bi isto kao pisati o razvoju astronautike, a ne spomenuti Ikara i Dedala, junake iz grčke mitologije kojima je bio san vinuti se u nebeske visine. Dobivanjem električne energije s kopna, otok Krk je prerezao pupčanu vrpcu i počeo živjeti koliko vlastitim životom, toliko i životom čitave zajednice. Istovremeno, otočanin na taj način prihvaća suvremeni način života, makar mu se on, ponekad, sam po sebi nameće i korištenje električne energije postaje mu važno kao i svakodnevna hrana, a izvor svjetlosti kao i tople zrake sunca. Jedna od najčitanijih, najviše prevođenih knjiga — Biblija, knjiga koja je stoljećima bila skoro jedini dokumenat drevnih književnosti u dalekim počecima ljudske kulture, u svojoj Knjizi postanka gotovo počinje svjetlom: »Neka bude svjetlo!« Zaista, rijetki su oni koji se u svom najranijem djetinjstvu nisu plašili mraka i njegove mistike. Ostat će zauvijek nepoznato kako je prvo razumno ljudsko biće reagiralo na izvor svjetla koje nije poticalo od sunca, ali je općenito prihvaćeno da ga je doživjelo kao moć nadnaravnih, nadzemaljskih sila, te mu se u strahu klanjalo i priznavalo ga božanstvom.

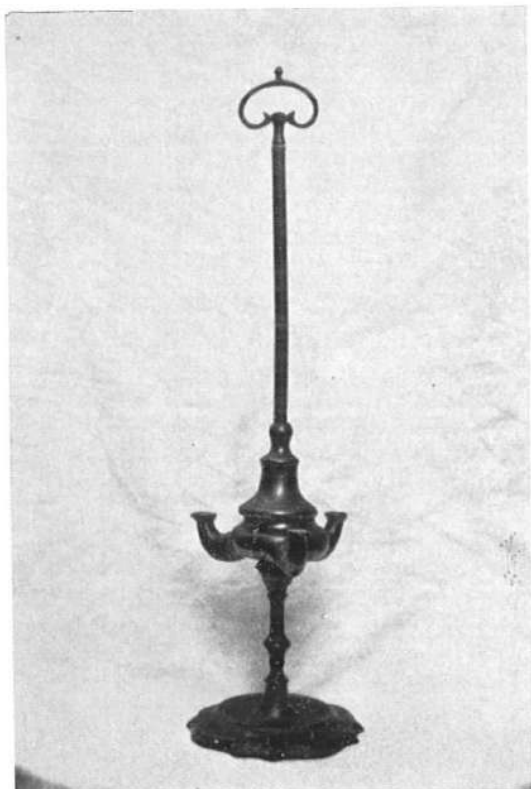
Prvi koji su dobili svoju praktičnu primjenu kao rasvjeta po tamnim pećinama, mračnim špiljama i drugim ljudskim skrovištima, bili su, vjerojatno, luč ili baklja, oblikovano smolasto drvo, koje je kasnije služilo ljudima i za rasvjetu po kućama, za vrijeme noćnih putovanja ili svetkovanja nekog od tadašnjih običaja.

I stanovniku glavnoga grada Kurikta (Krk), nekadanjeg »splendissima civitas Curictarum«, kojeg su Slaveni definitivno prozvali Krk, luč je bila poznata i upotrebljavana je sve do zamjene priprostem i jednostavnom glinenom posudicom — uljanicom.

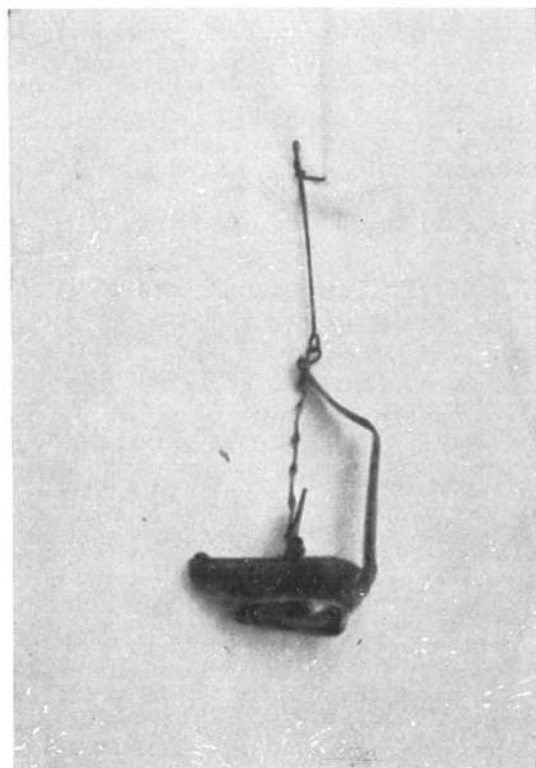
Međutim, nemirna mašta i sposobna ljudska ruka brzo su išle dalje, pa su se počele izrađivati uljanice ne samo od obične gline nego i od ple-

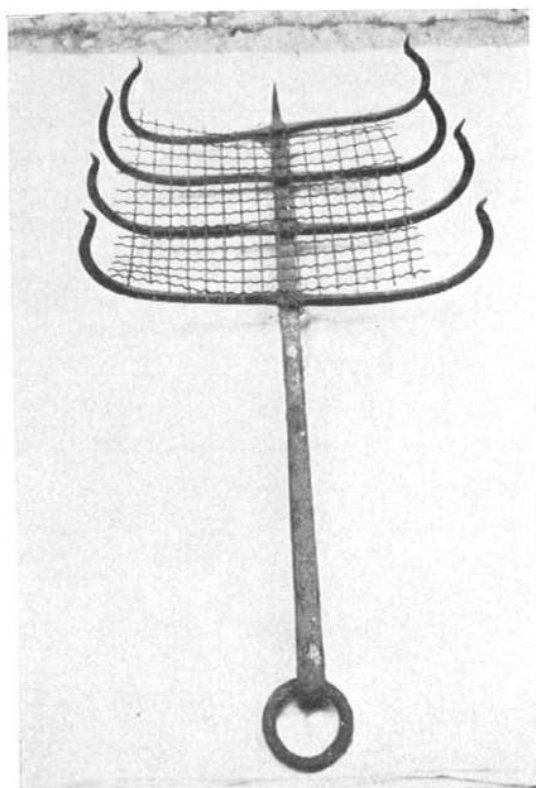
Elektrifikacija otoka

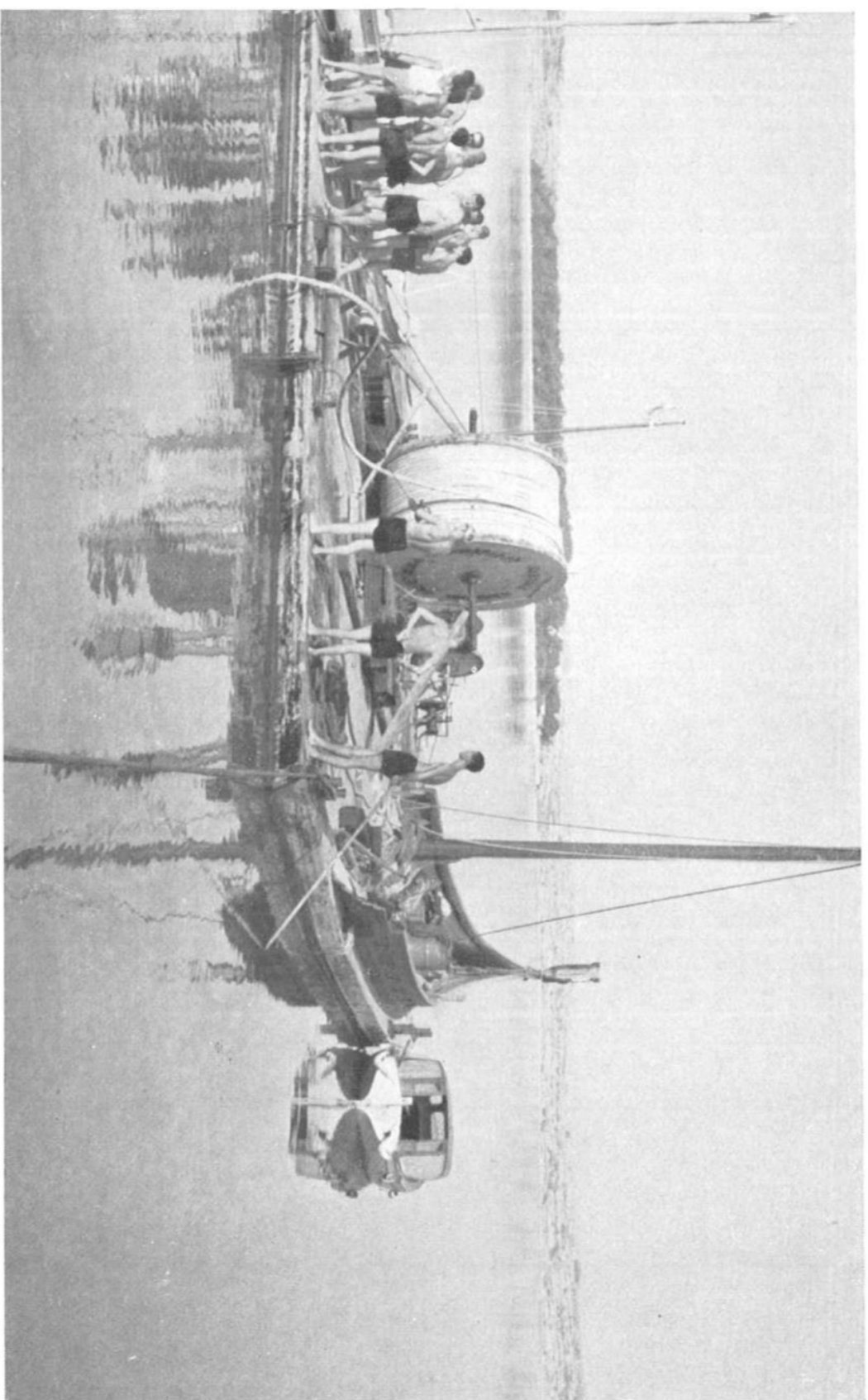
Lukijernar

Limena uljarica

Gradele

Polaganje podmorskog kabla za Košljun

menitih metala, pa i stakla, što su ih preko Grka i Rimljana preuzeli i kršćani, zadržavajući za svoje religiozne obrede i lojanice. I danas nas uzbuđuju prizori iz katakombi, iz vremena kad su se prvi kršćani provlačili tamnim podzemnim hodnicima, noseći u rukama užgane glinene uljanice. Kod nas na Krku bile su uljanice mahom od običnog lima, samo se mora napomenuti da je pojava uljanice, a naročito od plemenitog metala, bila uvjetovana postepenim i dugim razvojem ljudskoga uma, što ujedno znači da su baklja ili luč suvereno vladali tisuće godina, svuda gdje je živio i boravio čovjek.

U ribarstvu — uz luč u domaćinstvu — moramo dodati i naročite gradele na kojima se palila vatra za noćno ribarenje. Izuzetno dobar takav primjerak gradela nalazi se u samostanskom muzeju na Košljunu.

Tek u XIV st. javlja se novi tip uljanice u Italiji, koja se prenosi i na naše jadransko područje pod imenom »lukijernar«. U tim uljanicama, čiji je ukras često sadržavao biblijske motive, kao što su grčke bile ukrašene mitološkim prizorima, nalazili su se biljno ulje i žižak koji bi, plamsajući, rasipali oko sebe skromnu svjetlost i titranjem odavali i najslabiji dašak zatalasalog zraka.

Lukijernar se kod nas zadržao gotovo do XIX stoljeća, međutim, nakon renesanse pojavili su se posve novi oblici uljanica, pretežno funkcionalnog oblika, ali i s bogatim umjetničkim sadržajem, što ga je forsirala stvaralačka fantazija i inventivni duh toga vremena. Zanimljivo je da je u kršćanskim crkvama jedan oblik uljanice, takozvano kandilo, i danas zadržan kao »Vječno svjetlo«. Mještani Krka i ostalih tadašnjih hrvatskih župa po Krku poznavali su lukijernar, koji se pored već spomenutih gradela i uljanica također može vidjeti u muzeju samostana na Košljunu.

PETROLEJKA

Začetak i porod petrolejske lampe sam po sebi nije ni složen, ni težak. Put je već bio utrt, ali do pronalaska električne žarulje petrolejka je zadužila čovječanstvo. Nije na odmet učiniti jedan osvrt na razvoj industrije nafte, koji je značio novo razdoblje i gigantski korak u prospektu, a koji nije mimoišao na svom putu ni naš otok Krk.

Duboko pod zemljinom korom počivali su stoljećima i tisućama godina neslućeni i skoro neiscrpnjivi izvori energije i budućeg pokretača moćnih agregata — nafte (perzijskomeđijskim imenom »nafata«, što u prijevodu znači »znoj Zemlje« ili »znojiti se«). U uvjetima koji su dominirali minulim geološkim epohama, živjele su i razmnožavale se u toplim morskim zatonima goleme količine biljnih morskih organizama — planktona i drugih raznih sićušnih životinjskih organizama. Uslijed različitih djelovanja od ostataka ovih organizama nastala je nafta, iz koje prerađivanjem dobivamo petrolej. Nije međutim, suvišno napomenuti da su još stari Egipćani poznavali naftu kao sredstvo za konzerviranje, Feničani kao lijek i brtvilo za brodove, a poznata je i kao »grčka vatra« u povijesti grčkog ratovanja.

Zbog velikog pritiska u utrobi zemlje, nalazila je nafta prirodnim pukotinama put do površine, dakle prema »hiru« prirode, koju je čovjek postepeno ali sigurno podređivao svojoj volji i u svoju korist. Ipak, proteklo je dosta vremena do današnjeg načina iskorištavanja nafte. Kao službeni podatak uzima se 1859. godina, kada je u Pensylvaniji postavljena prva bušotina. U našoj zemlji ona se počela istraživati oko dvadeset godina kasnije, odnosno 1878. godine. Danas su u mnogim zemljama, s bogatim nalazištima nafte, razgranate mreže naftovodnih cijevi, tornjevi za bušenje i ogromni rezervoari, iz kojih se nafta raznim načinima prevaža do velikih rafinerija, među koje spada i naša u Rijeci.

I tako, zahvaljujući nafti, odnosno njenom derivatu petroleju — dobili smo i skoro već zaboravljenu petrolejsku lampu, svjetiljku koja danas tako neposredno evocira sjećanja na siromaštvo i bijedu mnogih ljudi; ali i ona je, u svojim prvim danima života, bila dostupna samo imućnijim slojevima ljudskoga društva. Ona je u početku predstavljala određeni standard, a tek kasnije, nakon prodora električne struje, postala pečat nemajštine u domu u kome je svijetlila, a što u zaostalim i nerazvijenim zemljama i danas znači. I u našoj će zemlji kroz vrlo kratko vrijeme petrolejka biti samo muzejska vrijednost, jer su uloženi veliki ljudski napori i materijalna sredstva za potpunu elektrifikaciju zemlje.

S malo mašte možemo pretpostaviti kakav je preokret u načinu života otočana došao s prvim bačvama petroleja i kako se to odrazilo ne samo u kućnoj rasvjeti nego i u svim ostalim vidovima života, posebno u ribarstvu; u ovoj grani privrede ova novost je značila i proširenje ribolovnog područja.

Ipak, sudbina petrolejke, koja zaslužuje da se o njoj nešto napiše, nešto je drugačija od uljanice. Gledajući vremenski, ona je kraćeg vijeka, no još uvijek se za nju ne može tvrditi da je »umrla u cvijetu mladosti«, jer ako i nije više toliko u praktičnoj upotrebi, ipak se nalazi u kući brižljivo spremljena za eventualnu zamjenu kod nestanka struje.

Mnogobrojni su dokazi važnosti petroleja za otok Krk. Na primjer, u dopisu Mjesnog odbora Narodnog vijeća Srba, Hrvata i Slovenaca, iz Dubašnice, broj 3/18, od 19. XI 1918. godine, upućenog Kotarskom odboru Narodnog vijeća Srba, Hrvata i Slovenaca u Krku, navodi se da je to Narodno vijeće zaplijenilo znatnu količinu petroleja, koji je bio svojina ribarskog društva Öfiges u Malinskoj, a zaplijenjen je »na korist svih općina ovoga kotara«. Postoji i dopis Kotarskog opskrbnog ureda Krk, pod »žurno«, od 7. XI 1918. godine, naslovljen Vladi Narodnog vijeća Srba, Hrvata i Slovenaca u Zagrebu, kojim se moli da se, pored životnih namirnica za prehranu pučanstva, za mjesec studeni pošalje i 50 bačvica petroleja.

Okolo 35 godina prije tih pisama (1883) već je američki izumitelj i tehničar Thomas A. Edison vršio pokuse s električnom žaruljom, u laboratoriju u kome je i naš slavni zemljak Nikola Tesla radio 1884. god. na usavršavanju dinamostroja.

Po prilici 15 godina kasnije (1897), njemački strojar inženjer Diesel Rudolf konstruirao je motor na pogon plinskim uljem, nakon čega

petrolej, kao naftin derivat, dobiva još širu primjenu. Međutim, na otoku se petrolejka još uvijek ne osjeća »ugroženom«, samo je lojanica prema njoj bila drugorazrednog značaja, premda se u industrijski razvijenim zemljama električna žarulja uveliko primjenjuje. Ali kako ni jedan tehnički napredak ne poznaje granica, i na horizontu petrolejkine egzistencije počeli su se navlačiti oblaci iz kojih je svaki čas prijetila munja.

ŽARULJA

Prva »munja« bljesnula je 1925. god. u Omišlju, kada je proradila i prva diesel-elektrana na otoku Krku, od 36 KS. Troškove izgradnje ove male elektrane, zajedno s mjesnom električnom mrežom, preuzela je na sebe tadašnja općina Omišalj, uz pomoć raspisanog zajma među stanovništvom mjesta. Time se na otoku Krku pojavio prvi, da kažemo, strogo lokalni izvor električne energije, iza kojeg su slijedili ostali.

Tri godine kasnije, 1928. godine, postavlja se i u samom mjestu Krk diesel-agregat 65 KS, zatim u Baškoj 1930. godine, jačine 50 KS.

Omišalj je u tom vremenu imao 429. Krk 434, a Baška 641 domaćinstvo, no kako je sve dalje teklo, pokazat će nam ostali podaci, zbog kojih ćemo morati posegnuti za suhoparnim, ali nužnim statističkim detaljima.

S tim agregatima dočekao je otok 1941. god. drugi svjetski rat, s kojim su na otok došle nevolje i patnje svim otočanima, jednako kao i svim narodima naše domovine. Luč pobjede i oslobođenja važniji je od petrolejki, žarulja i diesel agregata, pa su u toku rata sve umne snage i materijalna sredstva stavljeni u službu borbe protiv neprijatelja, u čemu su rodoljubni sinovi otoka Krka dali veliki doprinos. God. 1945 zasvijetlilo je najljepše svjetlo: Sloboda!

U samoj godini oslobođenja pušta se u pogon, u Puntu, jedan agregat od 45 KS i takvo stanje izvora električne energije nije se mijenjalo sve do 1947. godine, izuzev agregata od svega 17 KS, ugrađenog u doba okupacije.

Iza oslobođenja — upravu, pogon i održavanje svih postojećih izvora električne energije i mreže na otoku preuzima Električno poduzeće Hrvatske, dok se — 1947. god. nije formiralo novo poduzeće »Elektra«, sa sjedištem u Puntu, gdje je, s obzirom na brodogradilište, na područje obrta i zanatstva, bio i centar industrije. Počinje se s proširivanjem niskonaponske mreže, ali se time sve više opterećuju stari energetske izvori, te se mlado i neiskusno poduzeće sukobljava ne samo s novim obavezama nego i s dotrajalim, slabim strojevima, za koje je prognoza trajanja bila vrlo kratka i nepovoljna.

Nastala energetska kriza na Krku djelomično je riješena 1953. god. kupnjom starog, preko 35 godina korištenog diesel-agregata elektrane Opatija, od 280 KS. Zbog industrijskih potreba instaliran je u Puntu, međutim, već nakon četiri godine pokazalo se da je njegova dotrajalost toliko velika da postoji bojazan da prestane radom, te je zbog toga 1957. god. kupljen opet polovni agregat od 310 KS; međutim, zbog razlike u

cijeni goriva, koja je išla u korist starog motora, ovaj ostaje kao »hladna rezerva«!

Ostala mjesta dobila su strojeve s generatorom ovim redom:

Bašćanska Draga	1950. god.	
Stara Baška	1953. god.	7 KS
Dobrinj	1954. god.	12 KS
Polje	1955. god.	36 KS
Njivice	1957. god.	16 KS
Jezero	1957. god.	12 KS

Iz ovih centrala, iza oslobođenja, počinje elektrifikacija po selima, kao npr. iz centrale Baška dobiva struju Jurandvor, udružuju se centrale Puntat i Krk, itd.

S dalekovodima je situacija bila još teža. Sredinom otoka, od Krka do Malinske, prolazio je stari 10 kV dalekovod, izgrađen još prije drugog svjetskog rata. Svakako, nakon završetka rata trebalo je ne samo obnoviti porušeno nego i izgraditi novo. Nije trebalo dugo čekati pa da otočani, premda tradicijom vezani uz jednostavan život, naviknuti na skromnost i pomanjkanje koristi tehničkog napretka, ipak osjete potrebu da zadovolje nove želje, koje su, zapravo, samo nastavak ranijih nada-nja.

Ekonomski razvitak i blagostanje usko su vezani s razvojem elektrifikacije. S druge strane, to je opet vrlo složen problem, jer je uvijek i neophodno potreban iscrpan ekonomski pregled prema kojem se procjenjuje stupanj do kojeg elektrifikacija toga područja može biti opravdana. Međutim, zbog ljudskih i materijalnih žrtava, zbog nadanja i opravdane želje za boljim životom, postoji i politički imperativ, koji se nije smio zanemariti, pogotovo kada se, kao što je rečeno, elektrifikacijom jednog područja, posebno otoka, najefikasnije ubrzava ekonomski i kulturni razvitak. Zbog ovog su se tadašnji Narodni odbori, posebno Kotarski narodni odbor, suočili s teškim zadacima i problemima.

Treba se podsjetiti da su na elektranu u Puntu, kao i sve ostale spomenute elektrane, bili priključeni, pored domaćinstava, i pogoni brodogradilišta, tvornica tjestenina i rajčica, uljara, poslovne i društvene prostorije i hoteli. Porast potrošnje električne energije rapidno je rastao, kao što se može vidjeti iz kraćeg prikaza:

1952. god.	112.706 kWh
1953. god.	135.970 kWh
1954. god.	242.526 kWh
1955. god.	351.988 kWh
1956. god.	374.000 kWh

Iz ovoga se vidi da je samo u pet godina potrošnja porasla za 3,32 puta više.

Fizička i ekonomska zastarjelost stvarale su sve više poteškoća, a s obzirom na cijenu i kvalitetu električne energije nije se isplatilo nikakvo veće ulaganje u proširivanje instalacija i nabavku novih, suvremenijih strojeva. Sve se ovo odražavalo na turističku privredu i dovelo do stagnacije idustrije, zanatske djelatnosti i standarda ljudi na otoku.

Izgradnja termoelektrane nije uopće dolazila u pitanje, jer bi upotreba otočkog drva značilo daljnje osiromašenje i tako već osjetno razrijeđenih šuma na Krku, a zbog visokih troškova transporta i prekrcavanja ugljena ili nafte situacija bi bila jednako teška i neekonomska.

Zbog takvog stanja, tadašnji Kotarski odbor poduzima inicijativu, te se sporazumno sa Zajednicom elektroprivrednih poduzeća Hrvatske u Zagrebu i poduzećem »Elektroprimorje« u Rijeci pristupa izradi idejnog projekta elektrifikacije otoka Krka. Osnovno rješenje napajanja Kvarnerskih otoka iz elektroenergetskog sistema Jugoslavije napravljeno je u Institutu za elektroprivredu u Zagrebu, 1957. godine. U ovom planu kasnije je došlo i do stanovitih izmjena, ali one, u biti, nisu pogadale osnovnu zamisao o elektrifikaciji Krka.

ELEKTRIFIKACIJA

Put do ostvarenja idejnog projekta nije bio baš naročito dugačak, ali zato izvanredno težak i odgovoran. Trebalo je čvrsto osigurati financijska sredstva, osigurati dobavu kvalitetnog podmorskog kabela, osigurati kadrove s iskustvom, trebalo je entuzijazma i upornosti da se ne poklekne pred mnogobrojnim preprekama koje su predstojale.

U decembru mjesecu 1957. god. dipl. ek. Boris Škorjanc sa suradnicima inž. Ivom Krstuljom, inž. Bogumilom Kumbatović i inž. Antom Ilijić završava Investicioni program elektrifikacije otoka Krka.

U dvadeset i tri opširna poglavlja, na 105 stranica, iznesen je iscrpan program elektrifikacije otoka s tehničkom dokumentacijom; program je ispunjen optimizmom u pogledu perspektive razvitka privrede i turizma na otoku.

U međuvremenu vrlo aktivno djeluju Odbori za elektrifikaciju sela, čiji su članovi bili neumorni i marljivi pioniri u neopisivo mukotrpnom traženju potrebnog materijala. Mnogi od njih bili su isključivo prepušteni vlastitoj snalažljivosti, samoinicijativi, često i suviše osamijenjani borci elektrifikacije. Mještani po selima kopaju rupe za stupove, daju dobrotvornu radnu snagu, tragaju za starim bakrom, kako bi ga mijenjali za vodiče, sakupljaju novac, obilaze radne organizacije za pomoć, lutaju Kordunom za kestenovim stupovima, brinu se za prijevoz željeznicom, kamionom, brodom, a prenose materijal i na svojim vlastitim leđima, jednom riječju — daju sve od sebe, ali ne padaju pod teretom koji su ponijeli.

Jednako toliko bila je važna i značajna pomoć iseljenika otoka Krka, koji su prikupili dolarska sredstva za 860 metara podmorskog kabela, koliko je bilo potrebno za spajanje otoka s kopnom, a čija vrijednost do-

siže iznos od deset milijuna starih dinara. Zahvaljujući tako i rodoljublju iseljenika otoka Krka, tvornica kabela »Moša Pijade« iz Svetozareva isporučuje 25. lipnja 1958. god. naručenu dužinu kabela, kojim otok drži i primat, jer je to prvi 35 kV podmorski kabel u našem moru, odnosno Jadranu.

Polaganjem toga kabela, 28/29. X 1958. u more, na relaciji Jadranovo (kopno) — Vošćica (tok Krk), povezuje se otok s HE »Vinodol« u Triblju.

Izgradnjom dalekovoda do 35 kV trafostanice »Maršići« u Malinskoj, te 35 kV dalekovoda Maršići—Dunat stvorena je osnovna baza za svestranu i definitivnu elektrifikaciju otoka i njegovo povezivanje u elektro-energetski sistem Hrvatske, odnosno Jugoslavije. Dana 11. XII 1959. god. u prostorijama Narodnog odbora općine Krk, na prijedlog poduzeća »Elektroprimorje«, predstavnici općine i poduzeća postižu dogovor prema kojem osnovna sredstva i kadar »Eelektre« Punat prelaze u sastav poduzeća »Elektroprimorje«. U zapisniku toga dogovora zabilježene su, pored ostalog i obaveze Narodnog odbora općine Krk za izradu, odnosno narudžbu projekata dalekovoda za elektrifikaciju sela Vrh, Klimno, Gostinjac, Poljica, te financiranje uređenja niskonaponske mreže u mjestima Krk, Punat i Baška.

Dana 1. IV 1960., otok Krk zvanično svim elektro-energetskim postrojenjima prelazi u sastav poduzeća »Elektroprimorje«, Rijeka, pogon Crikvenica. Ujedno su likvidirane sve elektrane, osim elektrane u Puntu, koja je služila kao »hladna rezerva«, međutim, kako ova centrala uopće nije išla u pogon, to je tokom 1961. god. demontirana. Istovremeno su dotadašnje upravne prostorije iz Punta preseljene u Krk, kao privredno-administrativni centar otoka.

Međutim, elektrifikaciju je trebalo sprovesti do kraja i nijedno naselje nije se mirilo s eventualnom mogućnošću da bude bez struje. Ipak, elektrifikacija se mogla razvijati samo prema uvjetima i stvarnim materijalnim mogućnostima. Nije se moglo ni brže, ni sporije. Nije se moglo ni više ni manje. To najbolje znaju ljudi kojima je sprovođenje elektrifikacije bila dužnost i obaveza. To najbolje znaju pojedinci koji su se dobrovoljno i pregaralački prihvatili toga teškog zadatka, ljudi koji zaslužuju da se zapamte njihova imena, jer već sada ih iz sjećnja polako potiskuje zaborav, kao što se preko mnogih drugih isto tako važnih događaja iz elektrifikacije taloži arhivska prašina i zaborav.

U upoređenju s razvojem elektrifikacije drugih otoka ili nerazvijenih krajeva naše zemlje, makar izgleda sporo, išlo se sasvim zadovoljavajućim tempom, naročito u razdoblju od 1958. do 1959. godine, a posebno između 1961. do 1966. god. što potvrđuju i ovi podaci:

Broj trafostanica 10/0,4 kV	1961. god.	13 kom
	1966. god.	66 kom
Dužina zračnih vodova 10 kV	1961. god.	35 km
	1966. god.	95 km
Potrošak električne energije	1961. god.	1,187.095 kWh
	1966. god.	4,575.081 kWh

I otočić Košljun, 11. srpnja 1966. povezuje se podmorskim kabelom s Puntom. U tome je zajedno s drugim iseljenicima najviše pomogao iseljenik pokojni dr Mihovil Pleše (rođen u Delnicama 1888. godine), koji je nekoliko godina pred svoju smrt (1966) dolazio na Košljun. U kulturno-povijesnom prikazu »Košljun kod Punta na otoku Krku«, koji je izdao samostan Košljun, nalaze se, između ostalog, i riječi zahvalnosti svima onima koji su doprinijeli elektrifikaciji otočića.

Nagli porast potrošnje električne energije sasvim je ispunio mogući kapacitet 35 kV trafostanice u Malinskoj, iz koje se napaja cijeli Krk. Nezadovoljavajući kvalitet električne energije počeo se brzo osjećati u Krku, Vrbniku i posebno u Baškoj, koja je geografsko-energetski najudaljenija na otoku.

Da bi se prilike normalizirale i na ovom području, pristupilo se izgradnji 35 kV trafostanice »Dunat«, koja je 1. kolovoza 1969. puštena u probni pogon. Troškovi njene izgradnje i opreme iznose oko 250 milijuna starih dinara.

Naoko izgleda da je time energetska situacija otoka Krka skoro u potpunosti riješena, ali nije tako. Praćenjem razvoja komercijalno-turističkog privređivanja osjeća se i nameće potreba za još jačim energetskim izvorima. Upravo zbog toga, već sada je u planu perspektivno osiguranje Krka, odnosno cijelog otoka, električnom energijom time što bi se iduće godine izgradila još jedna 35 kV trafostanica u Omišlju, a tokom 1971—1972. god. položili i 110 kV podmorski kabeli od Crikvenice do Šila, te između Krka i Cresa. Istovremeno bi se izgradila i trafostanica 110/35 kV, čija se lokacija predviđa u blizini Sv. Vida kraj Malinske. Ovim revolucionarnim pothvatom bio bi otok Krk vezan na 110 kV energetski sistem kopna, odnosno 110 kV energetski sistem Jugoslavije.

Tek kada se u obzir uzme podatak da je u razdoblju od 1919. do 1940. god. bilo elektrificirano samo sedam naselja, za vrijeme rata nijedno, a u vremenu od 1946. do 1969. god. 72 naselja otoka sa 4500 domaćinstava, može se sagledati kakvi i koliki su bili napori svakog mjesta, svakog sela i mještana na otoku, ljudi koji su znali da bez struje nema ni napretka, ni temeljitog raskida sa starim navikama i preživjelim načinom življenja.

Statistika bi nam dala i druge zanimljivije podatke, i vjerojatno će netko, kome su statistički podaci bliže pri ruci, moći temeljitije i svestranije iznijeti sve ono što se izravno i isključivo odnosi na elektrifikaciju našeg najvećeg otoka, tim više što će, nadamo se, u ovoj godini biti dovršen aerodrom, započeti izgradnja mosta, pa će historijat elektrifikacije biti daleko opširniji, a sigurno i s daleko manje grešaka.

Autor ovog članka nije ni imao drugih pretenzija osim želje da ne zamre uspomena na radost i gorčinu koje u sebi povezuje ljudski trud u svakoj djelatnosti, pa tako i u elektrifikaciji našeg Krka, da se, kao u malom predahu, oživi zanimanje i objave nepoznate činjenice te elektrifikacije.

Arheolog, povjesničar i tehničar, ako želi i hoće, naći će bezbroj propusta u ovom pisanju, ali ako se od luči do žarulje prešlo brzinom vi-

hora, to samo dokazuje da je elektrifikacija Krka bogata i neiscrpna tema za svakog onog koji želi i može njome se studioznije pozabaviti.

U svakom slučaju, sama elektrifikacija otoka bila je vrlo složena, trnovita i nadasve naporna. Svaki kamen objekta, svaki metar dalekovoda pomiješan je s odricanjem, znojem i umorom žuljevitih ruku otočana, koji su u zagrebačkom »Vjesniku« od 4. svibnja 1969. god. mogli pročitati kratku ali za njih historijski važnu informaciju:

»U okviru proslave 1. maja i 50-godišnjice SK Jugoslavije, u subotu je u selu Skrbčići na Krku održana svečanost u povodu završetka elektrifikacije svih naselja na otoku.

Akcija je počela već 1948. godine, međutim, intenzivniji zamah poprimila je 1959. kada je položen kabel između kopna i otoka. Vrijednost elektrifikacije prelazi 10 milijuna novih dinara, a doprinos građana otoka iznosi više od 50% te je pored pomoći riječkih radnih organizacija, najveći teret podnijela Skupština općine Krk, i posebno poduzeće »Elektroprimorje« iz Rijeke.«

Opširnije »Vjesnik« nije ni mogao pisati. Sve ostalo neiskazano i nedorečeno ostaje u našim sjećanjima i zapisano u ljudskim srcima, u srcu svakog otočanina.

Napomena:

Ugodna mi je dužnost da se toplo zahvalim o. Ž. Žicu koji je u muzeju samostana na Košljunu snimio i izradio prikazane fotografije.

Kod izrade ovoga članka poslužio sam se poznatom literaturom i podacima iz arhiva poduzeća »Elektroprimorje«, Rijeka.

Summary

FROM TORCH LIGHT TO THE ELECTRIC BULB ON THE ISLAND OF KRK

Following a short review of the appearance of the torch and its practical application in the dark refuges of the first perceivable human beings, there are also surveys on grates and various types of oil-lamps (uljanica and lukijerna), which are displayed in the pictures.

The author then mentions the subsequent semblance of the petrol-lamp, which up until the invention of the electric bulb was installed in every household, not only in Yugoslavia, yet throughout the world in general. Simultaneously, particular reference is made to the importance of petrol, as a raw material used as the motive force of forthcoming powerful generators and sources of light.

The whole of the precursive material is in fact only the introduction as far as electrification on the island of Krk is concerned, work being started on it as early as 1925, in Omišalj. In successive years, the places which received their own local power station were actuated separately.

The acknowledgement in respect of the prominent swing resulting in the intensification of post-war electrification can be apportioned to the self-sacrifice and financial contribution made by the inhabitants, and also to the cordial help given by the emigrants from the island of Krk. By means of their material help an underwater cable has been purchased, this representing the first step in connecting the island with the mainland.

The laying of this cable, and in addition the building of long-distance transmission and generators, has realised the long-standing and natural desires of the islanders, but experience, as also the sudden increase in the consumption of electrical energy, demands new investments and more perspective undertakings giving the assurance of adequate and quality electric energy, which will also be materialised during the next few years.

Translated by Derek Woodgate

KRČKI ZBORNIK

1

**KRK
1970**

KRČKI ZBORNIK

POVIJESNOG DRUŠTVA OTOKA KRKA
PODRUŽNICE POVIJESNOG DRUŠTVA HRVATSKE

SVEZAK 1

Urednički odbor:

dr BRANKO FUČIĆ
PETAR STRČIĆ (glavni urednik)

dr NIKOLA ŠPANJOL

RIKARD ŽIĆ
RUDOLF ŽIĆ

Ovaj je svezak uredio:
PETAR STRČIĆ

Nacrt korica:
dr BRANKO FUČIĆ